

И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Кыргыз билим берүү академиясынын алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) илимий даражасын изденип алуу боюнча Д 13.20.618 диссертациялык кеңештин расмий оппоненти педагогика илимдеринин кандидаты, профессор К.Ч.Джанузаковдун **13.00.01 - жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы** боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген **Абдыракунова Жылдыз Сатаровнанын “Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлөлүк тарбиялоонун таасирлеринин педагогикалык негиздери”** деген темадагы диссертациясына

РАСМИЙ ПИКИРИ

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу.

Абдыракунова Жылдыз Сатаровна тарабынан даярдалып сунушталган **“Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлөлүк тарбиялоонун таасирлеринин педагогикалык негиздери ”** деген темадагы кандидаттык диссертациясы жалпы педагогиканын, билим берүүнүн жана үй-бүлө педагогикасынын теориясы жана практикасынын учурдагы эң маанилүү, актуалдуу жана көйгөйлүү суроолорунан болгон, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүнүн сапатын жогорулатуу, мектеп менен үй-бүлөнүн окуучулардын кесип тандоосуна бирдиктүү жана жоопту мамиле кылуу, өзгөчө ата-энелердин бүтүрүүчүлөргө кесипке багыт берүү даярдыгын өркүндөтүүнүн жаңы педагогикалык жолдорун, шарттарын табууга байланыштуу маселелерин иштеп чыгууга жана чечүүгө арналган.

Эгемендүү Кыргызстандын билим берүү системасынын жана жаш муундарды тарбиялоонун үй-бүлөдөгү практикасынын азыркы күндөгү актуалдуу жана жоопту маселелеринин бири — бул коомго заманбап талаптарга даяр, инсандык сапаты жогору, теориялык жана практикалык даярдыгы жакшы, кесипкой адистерди даярдоо системасын түзүү жана калыптандыруу болуп эсептелет. Жаш муундарга кесиптик багыт берүүнүн акыркы жылдардагы практикасына көңүл бурсак ар кандай объективдүү жана субъективдүү себептерден, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик тарбия берүүдө үй-бүлөнүн көпчүлүк учурда бул маанилүү процесске кайдигер мамиле кылуусу, ата-энелердин өзүлөрүнүн даанышмандык-тарбиялык жана шыктандыруучулук даярдыгынын, уул-кыздарынын болочок кесибине жоопту мамилесинин жоктугу байкалууда. Мына ушундай абалда, учурдагы жана эртеңки күндөгү мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлөнүн жоопту ордун жана басымдуу ролун негиздөө, ата-энелердин багыттуу тарбиясынын таасирдүү жаңы

215... 15.08.2015

жолдорунун жана шарттарынын педагогикалык негиздерин иштеп чыгуу, педагогика илиминин теориясы менен практикасынын актуалдуу маселелеринен болоору шек санатпайт.

Диссертант, жалпы педагогика илимине, үй-бүлө тарбиясынын практикасына, методикасына жана мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүнүн методологиясына байланыштуу документалдык материалдарды, илимий макалаларды, диссертацияларды, илимий-методикалык адабияттарды терең жана ар тараптан кылдат, кеңири талдап чыгып, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү үй-бүлөлүк тарбиянын таасирлерин, ордун, мазмунун жана маанисин, ошондой эле ата-энелердин бул жооптуу процесске даярдыктарынын учурдагы карама - каршылыктарын эске алуу менен, өзүнүн диссертациялык изилдөөсүнүн илимий актуалдуулугун туура аныктай алган.

2. Диссертациянын илимий жоболорунун, жыйынтыктарынын жана сунуштарынын негизделиш даражасы.

Диссертациялык изилдөө иштеринин жыйынтыгында диссертант тарабынан жаңы илимий жоболор, натыйжалар жана сунуштар алынган. Алынган натыйжалар жалпы билим берүүчү орто мектептердин бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүнүн теориялык, практикалык жана усулдук-уюштуруучулук суроолорунун мазмунуна, жаңы жолдоруна, өзгөчөлүктөрүнө, окуучулардын туура кесип тандап алуусундагы үй-бүлө тарбиясынын ролуна, ордуна жана мазмунуна, ата-энелердин бул жооптуу ишке болгон даярдыгын аныктоого жана алардын иш-аракеттерин оптимизациалоого, үй-бүлө тарбиясынын таасирлерин арттырууга жана жогорулатууга байланыштуу төмөндөгүдөй натыйжалар алынган:

1 - натыйжа. Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлө тарбиясынын таасирлеринин маңызы жана педагогикалык негиздери теориялык жактан талдалып ачыкталган.

2 – натыйжа. Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө “Үй-бүлө тарбиясынын кесиптик багыт берүүдөгү потенциалы” түшүнүгү илимий жактан такталып, анын критерийлери, деңгээли аныкталган.

3 - натыйжа. Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлө тарбиясынын натыйжалуулугун арттыруунун теориялык модели иштелип чыккан;

4 -натыйжа. Үй-бүлө тарбиясынын мектептин бүтүрүүчүлөрүнүн кесип тандоосуна таасирлерин арттырууга багытталган педагогикалык шарттар аныкталып, ал шарттар эксперименталдык жол менен

текшерилип, алардын эффективдүүлүгү такталган жана колдонуунун практикалык сунуштары иштелип чыккан.

Жогоруда алынган илимий натыйжалардын негизинде диссертант тарабынан коргоого төмөндөгүдөй илимий жоболор белгиленген:

1. Коомдогу социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдүн шартында мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлө тарбиясынын таасиринин теориядагы жана практикадагы аныкталган абалы жана анын педагогикалык негиздери.

2. Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө “Үй-бүлө тарбиясынын кесиптик багыт берүүдөгү потенциалынын” илимий жактан такталган түшүнүгү жана анын критерийлери, деңгээлдери.

3. Үй-бүлө тарбиясынын мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү таасирин арттырууга багытталган максаттык, мазмундук, технологиялык, иш-аракеттик жана натыйжалык блоктордон турган теориялык моделинин мазмуну.

4. Үй бүлөнүн мектептеги окуусун аяктап жаткан окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн таасирлерин жогорулатууга көмөктөшкөн педагогикалык шарттарынын аныкталышы, алардын натыйжалуулугунун педагогикалык эксперимент жүргүзүү жолу менен текшерилип, эффективдүүлүгүнүн далилденгендиги жана аныкталган педагогикалык шарттарды колдонуунун практикалык сунуштары.

Жогоруда белгиленген илимий натыйжалардын жана жоболордун негизделиш даражасын, илимий мазмундуулугунун маанисин жана тарбия-таалимдүүлүк баалуулугун жогору деп белгилесе болот. Анткени, алынган илимий натыйжалар менен жоболор мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү үй-бүлөнүн таасирлеринин педагогикалык негиздерин илимий-теориялык жактан далилденген жыйынтыктар менен жаңылап, мектеп жана үй-бүлө педагогикасынын теориясы менен практикасын жаңы тарбиялык көз караштар, теориялык модель, шарттар, идеялар, ой-пикирлер жана уюштуруучулук-усулдук жолдор, көрсөтмөлөр менен толуктайт.

3. Диссертациянын жыйынтыктарынын практикалык маанүүлүгү.

Диссертациялык изилдөөлөрдүн алкагында алынган илимий жана методикалык натыйжалардын, негизги жоболорунун теориялык дагы, методикалык дагы жана практикалык дагы мааниси жогору, анткени узак жылдардан бери илимий-методикалык жактан олуттуу көңүл бурулбай жана терең изилденбей келе жаткан көйгөйлүү маселе - бул мектеп бүтүрүүчүлөрүнө өз убагында кесип тандоонун өзгөчөлүктөрү, талаптары жана болочоктогу кесибине туура багыт берүүчү маанилүү жолдордун, таасирлердин жана бул педагогикалык процесске үй-бүлө тарбиясынын активдүү катышуусунун теориялык жана илимий - практикалык суроолорунун иштелип чыкпагандыгы.

Биздин оюбузча, диссертант теориялык жана методологиялык изденүүлөрдөн, талдоолордон кийин мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү үй-бүлөнүн тарбиялык ролун, өзгөчөлүктөрүн, тарбиялык таасирлеринин мазмунун жана педагогикалык негиздерин, принциптерин, үй-бүлө тарбиясынын бүтүрүүчүлөргө кесиптик багыт берүүдөгү потенциалын жана анын критерийлерин, деңгээлдерин аныктап, теориялык жана методикалык жактан ишенимдүү ачыктай алганга жетишкен. Алгачкы ирээт, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү үй-бүлө тарбиясынын натыйжалуулугун арттыруунун мазмундук, технологиялык теориялык-структуралык модели жана педагогикалык шарттары иштелип чыккан. Иштелип чыккан теориялык-структуралык моделди жана педагогикалык шарттарды мектептердин мугалимдерине жана ата-энелер комитеттеринин практикасына сунуштап кийирүү, окуучуларга кесип тандоонун талаптары, жолдору жана өзгөчөлүктөрү жөнүндө ата-энелер тараптан дагы өз убагында жана пайдалуу кеңештердин жана багыттардын берилиши - бул жооптуу жана маанилүү процесске жигердүү өбөлгө түзүп, бүтүрүүчүлөрдүн кесип тандоосунун сапаттуулугун жогорулатат деп ишенсек болот.

Диссертациялык иштеги белгиленген жоболордун жана алынган натыйжалардын илимий маанилүүлүгүн жана методикалык баалуулугун дагы жогору деп бааласа болот, анткени диссертациянын өзөктүү көйгөйүнүн илимий-педагогикалык негиздерин талдап аныктоодо изденүүчүнүн чет элдик окумуштуулардын темага байланыштуу изилдөөлөрүнүн жыйынтыктарын дыкаат жана жетиштүү деңгээлде талдап изилдөөсүнүн негизинде, мектеп бүтүрүүчүсүнүн **"кесиптик өзүн аныктоосуна"** өзгөчө көңүл буруу менен, анын калыптанышынын ички жана сырткы факторлорунун кесипке багыт берүү иш-чаралары менен логикалык байланыштуулугун көрсөткөн жана толуктаган аныктама - түшүндүрмөсүнүн диссертант тарабынан педагогикалык жактан негизделип берилиши.

Биздин оюбузча, диссертант изилдөөнүн максатына жетүү жана милдеттерин жетиштүү деңгээлде аткаруу үчүн жалпы педагогиканын жана үй-бүлө тарбиясынын теориясын, методикасын жана практикалык кеңештерин камтыган чет элдик илимпоздордун жана өлкөбүздүн окумуштууларынын илимий эмгектерин, илимий - методикалык адабияттарын толук кандуу талдоого жетишип, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдөгү үй-бүлөнүн функциясынын жана тарбия берүүсүнүн принциптерин даана ачыктай алган жана үй-бүлөнү кесипке багыт берүүчү **өзгөчө социалдуу фактор** катары аныктап, өзүнүн ой-пикирин мазмундуу аныктай алган.

Издөнүүчүнүн, заманбап педагогикалык изилдөө методдорун кеңири колдонуунун натыйжасында илимий-педагогикалык баалуулугу жогору натыйжаларды жана жоболорду ачыктап, мектептик жана үй-бүлөлүк тарбиялоонун илимий - методикалык негиздерин жана практикалык тажрыйбаларын байытууга, жаңы теориялык модель, педагогикалык шарттар жана кеңештер менен толуктоого салымын кошуу үчүн көргөн аракеттери натыйжалуу болгон - деп белгилесек болот.

4. Диссертациянын жыйынтыктарын жана натыйжаларын пайдалануу боюнча конкреттүү сунуштар.

Диссертациялык иштин корутундуланып берилген жыйынтыктары, натыйжалары, илимий жоболору жана практикалык сунуштары өлкөнүн жалпы билим берүү системасын, педагогика илиминин теориясы менен методикасын жаңылоого жана байытууга көмөкчү болот деп эсептесек жана ошондой эле алынган жыйынтыктарды мектептердин бүтүрүүчүлөрү менен кесип тандоого байланыштуу иш-чараларды уюштурууда, өзгөчө ата-энелер комитеттери менен педагогикалык коллективдердин тарбиялык бирдиктүү иш пландарын түзүүдө кеңири жана негиздүү колдонуу, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө жакшы жыйынтыктарды берет деп ишенсек болот.

Теориялык - логикалык негизде талдалып алынган жана эксперименталдык изилдөөлөрдүн негизинде такталып аныкталган кесиптик багыт берүүнүн теориялык моделин, изилдөө принциптерин, аныкталган педагогикалык шарттарын жана практикалык кеңештерин ар бир ата-эненин үй-бүлөлүк тарбия иштеринде жана жалпы педагогикалык теориялык жана методологиялык изилдөөлөрдө такталган, ишенимдүү илимий-педагогикалык тажрыйба катары колдонууга сунуштаса болот. Анткени, диссертациялык изилдөөлөрдүн негизги жоболору, жыйынтыктары жана натыйжалары диссертант тарабынан илимий докладдар, билдирүүлөр, макалалар, методикалык куралдар жана сунуштар катары даярдалып, Кыргыз Республикасынын, Россия Федерациясынын жана Казак Республикасынын илимий журналдарында, симпозиумдарынын жана илимий-практикалык конференцияларынын материалдарында жарыяланып, талкууланып, аныгында окумуштуулардын жана педагогдордун сынынан өтүп такталган.

Диссертациялык изилдөөнүн негизинде даярдалган **“Ата-энелерге кесиптик багыт берүү жөнүндө”** деген усулдук колдонмонун мектептердин мугалимдерине, ата-энелер комитеттерине

жана бүтүрүүчү класстардын окуучуларынын үй-бүлөлүк тарбиялоо тажрыйбасына сунушталып берилиши, биздин оюбузча, диссертациялык иштин илимий-методикалык баалуулугун жогорулатат.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна туура келиши

Изденүүчү Ж.С. Абдыракунованын илимий диссертациясынын авторефератынын мазмуну, негизги жыйынтыктары, ой-пикирлери, жоболору, бөлүмдөрүнүн материалдарынын талкууланышы, корутунду сунуштары жана келтирилген илимий шилтемелери диссертациянын кол жазмасынын мазмунуна толук дал келет. Авторефератта диссертациянын кыргыз, орус жана англис тилдериндеги резюмелери бирдей мазмунда жазылган. Авторефераттын мазмуну, келтирилген илимий жоболорунун жана илимий жыйынтыктарынын берилиши авторефератка коюлуучу талаптарга толук жооп бере ала турган деңгээлде түзүлгөн.

6. Диссертациянын мазмунунда жана авторефератта орун алган мүчүлүштүктөр.

Диссертациялык иш негизинен, көздөгөн максатына ийгиликтүү жетүүгө, алынган милдеттерин так жана талаптуу деңгээлде аткарууга жана чечүүгө багытталып, керектүү илимий изилдөө методдорун туура колдонуу шартында даярдалып, илимий натыйжаларын жана жоболорун негиздүү аныктоо менен жыйынтыкталган. Бирок, диссертациянын кол жазмасынын мазмунунда жана авторефератында айрым төмөндөгүдөй кемчиликтерге жана мүчүлүштүктөргө да жол берилип калган:

1. Диссертациянын текстинде илимий иштин баалуулуктарын айгинелеген ой-пикирлер, жоболор илимий тилде жеткиликтүү жана түшүнүктүү түзүлбөстөн бир канча чаташкан ойлорду камтыган татаал сүйлөмдөр менен жазылып калган . Мисалы: ...үй-бүлө тарбиясынын кесиптик багыт берүү потенциалынын 1; 2; 3; 4 функцияларынын мазмунунун редакциясы (61-62 бет), кесиптик багыт берүүнүн кандай потенциалына ээ экендигинин берилиши да так болбой калган (2-абзац, 62бет.), 63 беттин акыркы абзацынын редакциясы тактоону талап кылат; 3.1- таблицанын аталышы (113 бет) менен 123 беттеги шилтеменин мазмундары ар башкача мааниде болуп редакцияланган, ошондой эле кол жазмада айрым орфографиялык жана стилистикалык кемчиликтерге да жол берилип калган;

2. Диссертациянын экинчи бөлүмүндө “Педагогикалык эксперимент” үч этапта - 2012 жылдан 2020 жылга чейин, тактап айтканда, илимий изилдөө ишинин башталышы менен, уюштурулуп өткөрүлгөн деп берилген (83 бет; 110-123 бет.). Диссертациялык иштин жалпы илимий изилдөө этаптары менен педагогикалык эксперименттин түрлөрүнүн берилиши алмашылып калгандай ой жаратат жана тактоолорду талап кылат;
3. Педагогикалык эксперименттин негизги, өзгөртүүчү атайын программасынын мазмунунун так жана илимий негизде берилишине, анын көзөмөлдүк топтун программасына карата салыштырмалуу айырмачылыктарына жана өзгөчөлүктөрүнө даана жана басымдуу көңүл бурулбай калган. Ушул себептен үч мектептеги үч ата-эненин (А.Койчуманов орто мектебинде-А.Курмановдун; Бишкек ш. №93 мектебинде Э.Асанбаеванын; Т.Усубалиев атындагы мектепте С.Өмүкееванын) уюштурган лекциясы менен диспуттары аныктоочу эксперименттин негизги жыйынтыгын бергендей болуп калган;
4. Диссертациянын айрым корутундуларынын жана жыйынтыктарынын илимий мазмуну алынган изилдөө милдеттерине так жооп бербей, редакциялык жактан оңдоп түздөөлөрдү талап кылат.

Биздин оюбузча, көрсөтүлгөн кемчиликтер жана диссертациянын кол жазмасында орун алып калган айрым мүчүлүштүктөр илимий эмгектин илимий баалуулугуна жана сапатына терс таасирин тийгизбейт, алынган илимий натыйжалардын, жоболордун жана жыйынтыктардын ишенимдүүлүгүн, негиздүүлүгүн төмөндөтпөйт.

7. Жогоруда белгиленген ой-пикирлердин, талдап баалоолордун негизинде жана диссертациялык изилдөөнүн алдына коюлган милдеттердин толук аткарылышын, мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүнүн теориялык негиздеринин ачыкталышын, үй-бүлө тарбиясынын кесиптик багыт берүүдөгү потенциалынын, критерийлеринин, функцияларынын, принциптеринин, теориялык моделинин жана педагогикалык шарттарынын текшерилип такталгандыктарын жана үй-бүлө педагогикасынын теориясы менен практикасын байытууга кошкон салымдарын, сунуштарын эске алуу менен изденүүчү **Абдыракунова Жылдыз Сатаровнанын “Мектеп бүтүрүүчүлөрүнө кесиптик багыт берүүдө үй-бүлөлүк тарбиялоонун таасирлеринин педагогикалык негиздери”** деген темадагы диссертациялык ишин илимий жактан ийгиликтүү жыйынтыкталган, илимий баалуулугу жогору, жалпы педагогиканын теориясына, методикасына жана практикасына кошумча жаңы жаңылыктарды кийирген илимий эмгек деп эсептесе болот.

Диссертациянын жеткиликтүү жана түшүнүктүү тилде жазылышы, илимий изилдөөлөрүнүн мазмунунун логикалык ирээттүүлүктө берилиши жана даярдалышы **Кыргыз Республикасынын “Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү жобосунун” 10 пунктунун талаптарына жооп берет,** ал эми изденүүчү Абдыракунова Жылдыз Сатаровнаны **13.00.01 — жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги** боюнча педагогика илимдеринин кандидаты деген илимий даражаны ыйгарууга татыктуу десек болот.

Расмий оппонент, КТ “Манас”

Университетинин профессору,

пед. илимдеринин кандидаты

К.Ч.Джанузаков

К.Ч. Джанузаковдун пикирин жана колун

“Тастыктайм”

КТ “Манас” университетинин

кадрлар башкармалыгынын

башчысы

Вехби Башкапан

13 декабрь 2021-ж.